

Regeringsuppdrag

Återrapportering gällande åtgärder
för att endast behöriga användare ska
ta del av anpassad kurslitteratur

Återrapportering gällande åtgärder för att endast behöriga användare ska ta del av anpassad kurslitteratur

MTM-H 2025/65

2025-02-19

Sammanställt av Pontus Jeppsson, strateg

Innehåll

Uppdraget.....	3
Inledning: förändrade förutsättningar för tillgänglig kurslitteratur.....	3
Teknisk säkerhet.....	6
Tilldelning av Legimuskonton.....	8
Stöd till förmedlare.....	9
Dialog och samverkan.....	10
Förändrat arbetssätt och organisering.....	11
Tidslinje över de viktigaste åtgärderna.....	12
Tre nycklar: säkerhet, tillgång och produktion.....	12
Sammanfattning.....	13

Uppdraget

I MTM:s regleringsbrev för 2025 gav regeringen följande uppdrag till myndigheten:

Myndigheten för tillgängliga medier ska senast den 28 februari 2025 redogöra för de åtgärder som myndigheten vidtagit eller planerar att vidta för att säkerställa att endast behöriga användare tar del av anpassad kurslitteratur via plattformen Legimus.

Denna promemoria utgör myndighetens återrapportering av uppdraget.

Inledning: förändrade förutsättningar för tillgänglig kurslitteratur

MTM har i uppdrag att förse högskolestudenter som har en funktionsnedsättning i form av syn- eller läsnedsättning anpassad kurslitteratur, för att alla ska ha möjlighet att studera på lika villkor¹. Ett antal omvärldsfaktorer bidrar till att detta uppdrag just nu är i förändring.

Universell utformning och funktionshinderspolitikens mål

En positiv utveckling är att allt fler kursböcker ges ut som universellt utformade e-böcker. Det innebär att de redan från början är tillgängliga för en större läsekrets som tidigare varit beroende av att ta del av anpassad kurslitteratur via Legimus. Detta är i linje med det nationella målet för funktionshinderspolitiken, och är en utveckling MTM har i uppdrag att främja.

Funktionshinderspolitiken pekar ut områden som är centrala för att målet ska uppfyllas. Principen om universell utformning är ett område, individuella stöd och lösningar är ett annat. Det innebär att när universell utformning inte räcker till eller av någon anledning inte är möjlig ska lösningar utifrån individens behov tillhandahållas. Alla offentliga aktörer, inklusive högskolorna, är skyldiga att vid behov erbjuda individuella stöd och lösningar. Det finns även aktörer med särskilda uppdrag att erbjuda stöd och lösningar, till exempel hjälpmedel, assistans och ledsagning, färdtjänst och särskilt stöd i skolan. MTM är en sådan aktör.

I takt med att allt fler kursböcker är universellt utformade från början förutser MTM att myndighetens produktion kommer att bli än mer specialiserad och i högre grad inriktad på böcker med komplext innehåll och på läsare med tillgänglighetsbehov som marknaden inte kan tillgodose.

Tillgänglighetslagen

Utvecklingen mot en högre andel universellt utformade e-böcker på marknaden hänger bland annat ihop med lagen (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet, som träder i kraft den 28 juni 2025. Nyligen presenterade Utredningen om mediegrundlagarna och tillgänglighetskrav för vissa medier sitt betänkande (SOU 2024:

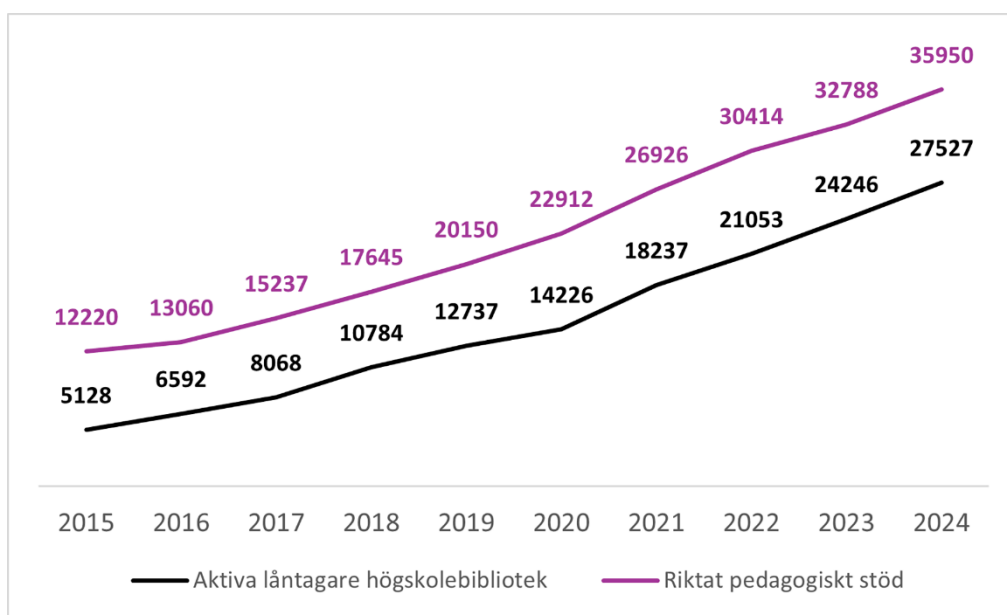
¹ 2 § 6 p. förordningen [2010:769] med instruktion för Myndigheten för tillgängliga medier

96), i vilket föreslås att mediegrundlagarna bör ändras för att göra det möjligt att på det sätt som anges i tillgänglighetslagen kunna ställa tillgänglighetskrav på e-böcker. Sådana krav kommer därmed att kunna ställas först den 1 januari 2027. Det är dock tydligt att många förlag redan nu anpassar sin produktion efter den nya lagen.

En växande målgrupp i behov av tillgängliga böcker

Det pågår en utveckling där allt fler personer vid lärosätena är i behov av tillgängliga format. Ett flertal indikatorer pekar i samma riktning.

Antalet studenter som beviljas *riktat pedagogiskt stöd* på lärosätena har ökat kraftigt, från cirka 23 000 personer år 2020 till cirka 36 000 personer år 2024.² Under samma period har antalet Legimusanvändare på universitet och högskola ökat från cirka 14 000 personer år 2020 till cirka 27 000 personer år 2024.

Utveckling i perioden 2015–2024 av antalet aktiva Legimuslåntagare på universitet och högskola, i förhållande till antalet studenter som beviljats riktat pedagogiskt stöd. Med aktiv låntagare avses en person som lånat minst en bok (kurslitteratur eller allmänlitteratur) under året.

Källor: MTM respektive Stockholms universitet.

Av studenter som beviljats riktat pedagogiskt stöd är det gruppen med NPF-diagnos (neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, exempelvis adhd, add, autism eller språkstörning) som ökat i särklass mest. 2024 var personer med NPF för första gången den största gruppen med riktat pedagogiskt stöd.

---

² Stockholms universitet: <https://www.su.se/om-universitetet/samarbeten-och-samh%C3%A4llsutveckling/ett-internationellt-universitet/nationella-medel-f%C3%B6r-riktat-pedagogiskt-st%C3%B6d-1.512172>

Socialstyrelsen beskriver i rapporten *Diagnostik och läkemedelsbehandling vid adhd: förekomst, trend och könsskillnader*³ från 2023 en avsevärd ökning av antalet personer med adhd-diagnoser bland både barn och vuxna. År 2022 hade 10,5 procent av pojkarna och 6 procent av flickorna i åldersgruppen 10–17 år adhd. Detta har ökat varje år sedan 2006 och Socialstyrelsen förutspår en fortsatt ökning innan det planar ut.

En adhd-diagnos ger inte per automatik rätt att använda Legimus, men de koncentrations- och svårigheter som adhd medför kan för många innebära en sådan läsnedsättning som avses i 17 § upphovsrättslagen.

Vid sidan av den växande gruppen med adhd så är sannolikt personer med dyslexi den största gruppen som har rätt till Legimus. Mellan 5 och 8 procent av befolkningen uppskattas ha dyslexi.⁴

Därtill kommer personer med autism, språkstörning, synnedsättning, motoriska svårigheter, afasi med mera. För många av grupperna saknas väl underbyggda uppskattningar över hur många i befolkningen som har respektive diagnos.

Personer som använder Legimus kan alltså ha väldigt olika förutsättningar, utmaningar och behov när det gäller läsning, och framför allt gruppen med NPF-diagnos växer både bland Legimuslångtagare och i samhället i stort.

Synpunkter från läromedelsbranschen

Under 2024 har branschorganisationerna Läromedelsföretagen och Läromedelsförfattarna i skrivelser till MTM och Kulturdepartementet samt i olika mediasammanhang riktat kritik mot MTM, Legimus och lärosätenas bibliotek. Bland annat menar organisationerna att den tekniska säkerheten varit otillräcklig så att personer utan syn- eller läsnedsättning kunnat komma åt böcker i Legimus via andra personers konton. De anser även att MTM brister i kontrollen över vilka personer som ges tillgång till Legimus, och att ökningen av antalet användare inte kan förklaras på annat sätt än att ett stort antal personer beviljas konton trots att de inte har rätt till det. Vidare anser de att MTM inte bör producera anpassade versioner av titlar som de menar redan finns i tillgängligt format på kommersiella tjänster som exempelvis Studora.

Fokus på kurslitteraturen

Allt fler universellt utformade e-böcker på marknaden, den nya tillgänglighetslagen, en målgrupp som växer och synpunkterna från branschen är fyra omvärldsfaktorer som bidrar till att MTM för närvarande har ett stort fokus på uppdraget att anpassa kurslitteratur. Syftet är att säkerställa att uppdraget utförs på ett sätt som är i linje med upphovsrättslagen, funktionshinderspolitikens mål och myndighetens instruktion.

---

³ Socialstyrelsen: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2023-11-8862.pdf>

⁴ Specialpedagogiska skolmyndigheten: <https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/las--och-skrivsvarigheterdyslexi>

Förändringarna i omvärlden påverkar samtliga aktörer i ekosystemet för tillgänglig läsning: förlag, författare, bibliotek, läsare och MTM.

Nedan följer en redogörelse för genomförda, pågående och planerade åtgärder för att säkerställa att endast berättigade användare får tillgång till litteraturen i Legimus.

Teknisk säkerhet

Kryptering av nedladdad kurslitteratur

MTM inför just nu en säkerhetslösning som innebär att kurslitteratur som laddas ned från Legimus är krypterad. Detta försvårar väsentligt möjligheten att sprida vidare böcker till obehöriga. Det innebär också att de nedladdade böckerna slutar fungera när låneperioden på 6 månader är slut. Krypteringen ger också möjlighet att begränsa hur stora mängder text som går att kopiera från boken.

Krypteringen är en mycket kraftfull åtgärd för att motverka otillåten spridning av böcker från Legimus. Nackdelen är att det kan innebära problem för ett mindre antal användare som på grund av sin funktionsnedsättning har behov av att använda något särskilt program eller hjälpmedel som i dagsläget inte är kompatibelt med krypteringslösningen. I dessa fall kan MTM bevilja undantag från krypteringen.

För att bevilja ett undantag måste en förmedlare vid studentens bibliotek göra en ansökan till MTM. Ansökan ska beskriva varför läsarens funktionsnedsättning gör det omöjligt att ta del av krypterade böcker. MTM beslutar om att bevilja eller avslå ansökan och kan vid behov begära kompletterande information.

För att säkerställa att krypteringen fungerar ändamålsenligt och att såväl förmedlare som läsare får det stöd de behöver för att hantera förändringen kommer lösningen att införas stegvis med start i mars 2025. Målet är att all kurslitteratur ska vara krypterad vid nedladdning för samtliga användare, undantaget de med särskilda behov enligt ovan, före slutet av vårterminen 2025.

Mer detaljer om krypteringen finns att läsa i *PM om införande av kryptering av nedladdad kurslitteratur i Legimus (MTM 2024/401)*.

Från det att MTM beslutade att införa kryptering till det första steget av införandet har det gått ungefär tre månader. Den korta utvecklingstiden har varit möjlig genom ett långvarigt samarbete med vår danska motsvarighet Nota, numera en del av det danska nationalbiblioteket. År 2022 fördjupades samarbetet inom systemutveckling, och i dag delar de båda myndigheterna en gemensam teknisk plattform för distribution av digitala böcker i tillgängliga format.

Övervakning av beteende som tyder på missbruk

I september 2024 aktiverade MTM ett övervakningssystem som automatiskt reagerar på användarbeteende som kan tyda på missbruk av tjänsten. I ett första skede larmar övervakningssystemet då ett konto används på ett onormalt antal olika enheter, såsom mobiltelefoner, surfplattor och datorer, under en viss tidsperiod. Detta kan tyda på att mer än en person använder samma konto.

Läsare måste kunna använda Legimus på flera olika enheter. Därför är det svårt att fastställa en exakt gräns för när antalet enheter utgör ett missbruk av tjänsten. Övervakningssystemet reagerar på användning som tydligt avviker.

När ett sådant användarbeteende upptäcks skickar MTM ett varningsbrev till användaren. Om det avvikande beteendet därefter fortgår, och användaren inte inkommer med en trovärdig förklaring, stänger MTM av användaren.

Övervakningssystemet har under perioden 2024-09-05 till 2025-02-17 resulterat i att varningsbrev har skickats till 62 användare och att 13 konton har spärrats.

MTM har under hösten och vintern arbetat för att förfina och vidareutveckla övervakningssystemet, samt att automatisera delar av processen, så att systemet blir mer robust över tid. Arbetet med att hantera rapporterna från övervakningssystemet och handlägga varje enskilt ärende korrekt och rättssäkert är administrativt omfattande, men går att effektivisera genom att automatisera vissa moment.

E-legitimation

Myndigheten kommer att snabbtreda förutsättningarna för att implementera e-legitimation vid inloggning till Legimus. Syftet med ett eventuellt införande av e-legitimation är att försvåra att ett konto delas med obehöriga personer.

Undersökningen *Svenskarna med funktionsnedsättning och internet*⁵, som genomförs regelbundet av Begripsam i samarbete med bland annat Post- och telestyrelsen, visar att personer med funktionsnedsättning använder sig av e-legitimation i lägre utsträckning än befolkningen i genomsnitt. I den senaste rapporten från 2023 är det exempelvis 79 procent av blinda personer som använder sig av Mobilt BankID, jämfört med 94 procent av befolkningen i stort.

För MTM är det avgörande att Legimus är tillgänglig för alla läsare som har behov av och rätt till att använda tjänsten. En inloggningslösning får därför inte stänga ute de användare som har störst behov av tillgänglighet.

Under utredningen kommer MTM att undersöka konsekvenserna ur ett tillgänglighetsperspektiv för personer med olika former av funktionsnedsättning, och även undersöka möjligheten till alternativa inloggningsmetoder för personer som är i behov av det. Utredningen kommer även att titta på ekonomiska och tekniska förutsättningar för ett införande.

Snabbutredningen av e-legitimation påbörjades i februari 2025, med målet att fatta beslut i frågan före sommaren.

---

⁵ Begripsam: <https://www.begripsam.se/forskning/internet/2023-rapporter-och-resultat>

Starkare vattenmärkning

Nedladdade böcker från Legimus förses sedan mer än tio år tillbaka med en så kallad vattenmärkning. Det innebär att en kodsträng läggs till filen som gör det möjligt att spåra vilken användare som laddat ner filen från början.

Under 2024 har MTM ersatt det tidigare systemet för vattenmärkning med en ny lösning som är mer modern och avsevärt svårare att kringgå.

Den nya lösningen för vattenmärkning infördes i november 2024.

Granskning av förekomsten av piratkopiering från Legimus

I skrivelser till MTM och till Kulturdepartementet pekar Läromedelsföretagen på en omfattande piratkopiering av material från Legimus. I syfte att få en fördjupad förståelse för problematiken och för att kunna vidta lämpliga säkerhetsåtgärder har MTM undersökt om det finns något faktaunderlag som kan bekräfta omfattningen. Något sådant underlag finns inte, såvitt myndigheten har kunnat utröna.

För att kunna få ett faktaunderlag till stöd för beslut om investeringar i säkerhetsåtgärder, samt för att över tid kunna följa upp vilken effekt olika åtgärder får, har MTM i december 2024 beställt en oberoende granskning från ett konsultföretag som är specialiserat på bland annat piratkopiering. Rapporten ska beskriva i vilken grad de populäraste böckerna i Legimus återfinns på de största plattformarna för piratkopiering, samt så långt det är möjligt att bedöma i vilken utsträckning verken de hittar har sitt ursprung i Legimus. Rapporten ska levereras till MTM under våren 2025. Utifrån den fakta som presenteras i rapporten kommer MTM ta ställning till om ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Tilldelning av Legimuskonton

Regeringsuppdrag

Den 6 februari 2025 beslutade regeringen om ett uppdrag till MTM att föreslå åtgärder för att säkerställa att endast personer med ett berättigat behov ges tillgång till kurslitteratur i Legimus, bedöma vilka konsekvenser de föreslagna åtgärderna får för olika parter, lämna förslag till finansiering samt lämna förslag på eventuella ändringar i myndighetens instruktion (MTM-H 2025/91).

Detta är frågor som MTM sedan tidigare planerat att utreda. Inom ramen för det tidigare strategiska målet om talboksmodellen planerades en översyn bland annat i syfte att göra processen för kontotilldelning mer rättssäker och robust (vilket senare införlivades i det nya strategiska målet, se nedan i delen *Förändrat arbets sätt och organisering*).

I myndighetens beslutade verksamhetsplan för 2025 återfinns aktiviteter för denna översyn, som i huvudsak planerats att genomföras under våren. Dessa aktiviteter hanteras nu i stället inom ramen för regeringsuppdraget.

Regeringsuppdraget innebär alltså inte någon större förändring mot redan inplanerade aktiviteter. Däremot ger uppdraget MTM en tydligare prioritering och tidsram för arbetet.

Några av de frågor som kommer att utredas inom regeringsuppdraget är:

- Fördelar, nackdelar och konsekvenser med att införa krav på intyg eller annan dokumentation som styrker rätten till Legimus.
- Möjliga synergieffekter med lärosätens funktion för riktat pedagogiskt stöd.
- Hur tilldelning och registrering av konton sker idag och vilka förbättringar som krävs för att stärka rättssäkerheten, höja kvaliteten och säkerställa likvärdighet.
- Hur motsvarande processer och regelverk ser ut i de nordiska grannländerna.

Under genomförandet av regeringsuppdraget kommer MTM föra dialog med brukarorganisationer, förlagsbransch, universitets- och högskolebibliotek och eventuella ytterligare relevanta aktörer.

Uppdraget ska rapporteras in till regeringen senast den 13 juni 2025.

Åtgärda brister i statistik

Under 2024 har MTM påbörjat åtgärder för att myndighetens statistik om Legimus på några områden ska bli mer rättvisande. Det handlar bland annat om att:

- Göra det möjligt att redovisa antal lån av kurslitteratur. Idag redovisas lån gjorda av personer på högskolebibliotek, men det går inte att särskilja dessa personers lån av allmän- respektive kurslitteratur.
- Övergå till att redovisa antal aktiva användare i stället för antal registrerade konton, vilket säger mer om i vilken utsträckning Legimus används. Med aktiv användare menas en person som gjort minst ett lån under ett år.
- Vidta åtgärder för att låntagare ska vara registrerade på rätt bibliotek. Idag finns å ena sidan låntagare som kvarstår på sitt universitets- eller högskolebibliotek långt efter avslutade studier, och å andra sidan låntagare som kvarstår på ett folkbibliotek trots att de har börjat studera. Förutom att statistiken över antal användare på de olika biblioteken blir missvisande innebär detta att åtgärder som tar sikte på en viss biblioteksform riskerar att träffa fel.

Bristerna i statistiken innebär att felaktiga slutsatser kan förekomma i rapportering och debatt om myndighetens arbete, och kan medföra en risk för att beslut fattas på felaktiga grunder.

Åtgärdsarbetet kommer att ske successivt under 2025.

Stöd till förmedlare

Faktaunderlag om förmedlingssituationen

Under hösten 2024 har en stor kvantitativ och en uppföljande kvalitativ undersökning genomförts för att skapa ett faktaunderlag om hur förmedlare på olika biblioteksformer upplever situationen när de möter läsare som har behov av Legimus. I den kvantitativa studien medverkade 2025 förmedlare, varav 110 på universitets- och högskolebibliotek. I

den kvalitativa intervjustudien medverkade 15 förmedlare, varav 5 på universitets- och högskolebibliotek.

Resultaten från undersökningen har gett flera viktiga insikter. Bland annat skiljer sig förutsättningarna åt i hög grad mellan olika biblioteksformer. Bibliotekarier på universitets- och högskolebibliotek är den kategori som lägger mest tid och kraft på att säkerställa att bara rätt person beviljas konto till Legimus, och som i högst utsträckning kontaktar MTM för stöd och vägledning.

En majoritet av bibliotekarierna i studien anser inte att det är svårt att avgöra vem som har rätt till Legimus, och de upplever att de har bra kunskap om regelverket. Men det finns samtidigt bibliotekarier som efterfrågar mer hjälp och stöd.

Insikterna från undersökningen har legat till grund för åtgärderna som redovisas nedan: nytt underlag för introduktionssamtal och vidareutveckling av utbildning, information och dialog. Resultat och slutsatser av undersökningarna går att läsa i *PM: Undersökning av registrering i Legimus (MTM 2024:400)*.

Nytt underlag för introduktionssamtal

Under våren kommer ett nytt samtalsunderlag för introduktionssamtalen att tas fram, i syfte att uppnå en högre grad av likvärdighet för användare runt om i landet på olika bibliotek. Arbetet kommer att samordnas så att det är i linje med eventuella nya rutiner som tas fram inom ramen för regeringsuppdraget om åtkomst till Legimus (se ovan).

Arbetet beräknas vara slutfört till sommaren 2025.

Vidareutveckling av utbildning, information och dialog

MTM utvecklar den digitala grundutbildning som är obligatorisk för att bli registrerare och tillför en fördjupande vidareutbildning. Den nya grundutbildningen beräknas vara färdig i maj 2025 och den fördjupade utbildningen preliminärt i december 2025.

Det pågår även ett utvecklingsarbete av den information och vägledning för förmedlare som finns åtkomlig för inloggade bibliotekarier på Legimus webbplats. Det är ett kontinuerligt arbete att förbättra och förtydliga förmedlarstödet, både till innehåll och struktur.

Med start våren 2025 arbetar myndigheten också med digitala dialogforum för de bibliotekarier som arbetar med tillgänglig läsning och registrering i Legimus, för att informera om aktuella frågor, ge praktiska exempel och bidra till erfarenhetsdelning och kollegialt lärande.

Dialog och samverkan

MTM för dialog och samverkar med samtliga intressenter i frågan om kurslitteratur och Legimus. Detta har skett i olika former: enskilda möten med brukarorganisationer och branschorganisationer, samtal med MTM:s referensgrupp för högskolefrågor där bibliotekarier som registrerar användare i Legimus samt samordnare för pedagogiskt stöd är representerade, diskussioner i MTM:s brukarråd, insynsråd och vetenskapliga råd, samt

på den konferens om tillgänglig läsning i högre utbildning som MTM arrangerade den 21 oktober 2024.

För att ta ett samlat grepp kring dialogen med de berörda parterna satte MTM samman en ny referensgrupp för frågan om kurslitteraturen. Referensgruppens första möte var den 24 oktober 2024 och gruppen har därefter träffats i december 2024 och januari 2025.

Ytterligare två eller tre möten kommer att äga rum under våren. I referensgruppen medverkar representanter för Läromedelsföretagen, Läromedelsförfattarna, Synskadades riksförbund, Dyslexiförbundet, Svensk biblioteksörening, Göteborgs universitetsbibliotek och Malmö universitetsbibliotek. I en utvärdering efter de två första mötena var samtliga medverkande parter positiva till att fortsätta medverka i referensgruppen, och uttryckte att de såg referensgruppen som en värdefull arena för dialog och informationsutbyte.

MTM ser referensgruppen som en viktig plattform för att lyfta planerade förändringar och diskutera vägval i utvecklingsarbetet. Referensgruppen ger också en möjlighet för olika intressenter att mötas, och kan leda till en ökad ömsesidig förståelse för varandras roller och perspektiv. Ett annat syfte med referensgruppen är att kunna nyansera och problematisera frågor som lyfts i media eller i andra sammanhang.

MTM har även löpande informerat Kulturdepartementet i frågan om kurslitteraturen under 2024 och 2025.

Förändrat arbetssätt och organisering

De frågor som nu ställts på sin spets när det gäller kurslitteraturen i Legimus är sådant som MTM arbetat med under flera års tid. Myndigheten har tidigare organiserat förändringsarbetet inom ramen för två strategiska mål: ett om utvecklingen av den svenska talboksmodellen och ett om förberedelserna inför införandet av tillgänglighetsdirektivet i svensk lag. Det strategiska arbetet inom de två målen var dock inte avgränsat till enbart kurslitteratur, utan avsåg hela Legimus och all produktion och förmedling av anpassad litteratur.

När Läromedelsföretagens skrivelse inkom i februari 2024 gavs dock frågan om kurslitteraturen högre prioritet än allmänlitteraturen och två aktiviteter initierades: dels en genomlysning av MTM:s verksamhet inom kurslitteraturområdet så som den har bedrivits hittills, dels ett utvecklingsprojekt för att förstärka den tekniska säkerheten.

Det konstaterades snart att det fanns behov av en effektivare organisering, på grund av stora överlapp med pågående och planerade aktiviteter i de två befintliga strategiska målen. På grund av frågornas komplexitet och att så många delar av organisationen berördes var det viktigt att skyndsamt få på plats en organisering som möjliggjorde ett snabbrikligt och effektivt utvecklingsarbete, med involvering på bredden över alla enheter.

Därför slogs de två strategiska målen och utvecklingsprojektet ihop och ersattes av ett nytt strategiskt mål: *Framtidens ekosystem för tillgänglig läsning (MTM 2024/385)*.

Förändringsarbetet inom ramen för det nya strategiska målet leds från enheten Omvärld och samverkan, med en hög grad av delaktighet från samtliga enheter. Arbetet samordnas

av myndighetens strategier tillsammans med kommunikationsansvarig, som rapporterar direkt till ledningsgrupp och generaldirektör.

Den organisatoriska förändringen har möjliggjort ett effektivare arbetssätt och snabbare framdrift i frågorna.

Tidslinje över de viktigaste åtgärderna

Genomfört under 2024	
September	Övervakningssystem införs. Ny organisering på plats.
Oktober	Referensgruppens första sammanträde. Konferens om tillgänglig läsning i högre studier.
November	Starkare vattenmärkning införs.
December	Undersökning av registrering i Legimus färdigställd.

Planer för 2025	
Januari	
Februari	
Mars	Införandet av kryptering påbörjas. Dialogforum för bibliotekarier inleds.
April	Granskning av förekomst av piratkopiering klar.
Maj	Ny grundutbildning för registrerare färdigställd.
Juni	Införandet av kryptering avslutas. Utredning om e-legitimation klar, beslut fattas. Regeringsuppdrag om åtkomst till Legimus rapporteras in.
Juli	Nytt underlag till introduktionssamtal klart.
Augusti till december	Förbättrad statistik om låntagare och lån. Ny fördjupningsutbildning för registrerare färdigställd.

Tre nycklar: säkerhet, tillgång och produktion

Det omfattande strategiska förändringsarbetet på myndigheten syftar till att säkerställa att hela systemet med tillgänglig läsning går i takt med tiden. MTM måste förhålla sig till vad som händer i omvärlden, i form av lagstiftning, utveckling på marknaden och förändrade behov hos läsarna.

Det finns tre ingångsvärden i arbetet som alla hänger ihop och som utgör nyckelfaktorer för att framtidssäkra systemet: säkerhet, tillgång och produktion.

Säkerheten handlar om att motverka att innehållet i Legimus sprids till personer som inte har rätt att använda tjänsten. Det adresseras genom åtgärder som exempelvis kryptering, övervakningssystem och ett eventuellt införande av e-legitimation.

Tillgången handlar om att bara personer som har en funktionsnedsättning som leder till en läsnedsättning ska beviljas ett konto till Legimus. Det adresseras genom åtgärder som exempelvis ett nytt underlag för introduktionssamtal, vidareutveckling av utbildning och information till förmedlare, och inte minst det omfattande arbete som bedrivs inom ramen för regeringsuppdraget (MTM-H 2025/91).

Parallellt med detta arbetar MTM med den tredje delen: *produktion*. Det handlar om i vilka fall MTM ska producera anpassad litteratur, och i vilka fall MTM ska avstå. I takt med att allt mer litteratur ges ut i form av universellt utformade e-böcker behöver MTM i högre grad ta hänsyn till om sådana böcker finns att tillgå för biblioteken och för läsarna.

I PM:et *Överväganden om en ny ordning för anpassning av kurslitteratur (MTM-H 2025/99)* beskriver MTM hur detta kan se ut. Övervägandet bygger på principen att personer med syn- eller läsnedsättning ska ha tillgång till litteratur i väsentligen samma utsträckning som personer utan sådan nedsättning, både vad gäller att låna på bibliotek och att köpa i handeln. En konsekvens av detta blir att en större del av ansvaret för att tillgodose behoven av tillgänglig litteratur för personer med syn- eller läsnedsättning hamnar på biblioteken.

Under våren kommer myndigheten föra dialog med de berörda parterna, med målet att landa i ett tydligt ställningstagande före sommaren.

Sammanfattning

MTM har under senare tid vidtagit flera åtgärder för att säkerställa att endast behöriga användare tar del av anpassad litteratur via Legimus, och fler åtgärder kommer att genomföras under 2025. Det är en fråga med högsta prioritet på myndigheten.

Den tekniska säkerheten förstärks avsevärt genom införandet av kryptering under våren 2025. Ett nytt övervakningssystem gör att användare som delar sitt konto med andra kan upptäckas, varnas och stängas av. Ett möjligt framtida införande av e-legitimation skulle försvåra kontodelning ytterligare.

Parallellt har myndigheten förstärkt och förtydligat informationen och rutinerna för förmedlare, för att underlätta deras arbete med att säkerställa att endast rätt personer beviljas konton.

Inom ramen för regeringsuppdraget (MTM-H 2025/91) kommer ytterligare åtgärder gällande processen för tilldelning av konton till Legimus att utredas och föreslås.

I förändringsarbetet arbetar MTM aktivt med dialog och samverkan med berörda intressenter, för att ta in synpunkter och perspektiv på alla de förändringar som genomförs.

Detta är frågor MTM arbetat med under flera års tid, men processerna drivs i nuläget i ett avsevärt högre tempo än förut och med en tydlig prioritet av kurslitteraturen framför

allmänlitteraturen, även om många av åtgärderna är oberoende av vilken typ av litteratur eller vilken biblioteksform det handlar om.

De samlade åtgärderna innebär ett rejält kliv i riktning mot en modernisering av myndighetens arbete med att producera och förmedla tillgänglig litteratur. Sammantaget är MTM i den delen inne i den största förändringsresan sedan digitaliseringen av talboksdistributionen och införandet av Legimus.

Det är en nödvändig process. Myndigheten måste utvecklas i takt med omvärlden. Men när förändringstakten är hög är det viktigt att hela tiden ha läsarnas perspektiv i åtanke. Det gäller både varje enskild åtgärd, och den sammanlagda effekten av många förändringar. Om vi höjer tröskeln lite grann tillräckligt många gånger är risken stor att vi till slut byggt en vägg som hindrar berättigade användare från att kunna läsa på lika villkor.

Det är studenten som på grund av sin funktionsnedsättning är beroende av tillgängliga böcker för att klara av sina studier och kunna ta steget in i arbetslivet, som MTM är till för.

2025 – Myndigheten för tillgängliga medier

Återrapportering gällande åtgärder för att endast behöriga användare ska ta del av anpassad kurslitteratur

Författare: Pontus Jeppsson, strateg
Diarienummer: MTM-H 2025/65

MYNDIGHETEN FÖR
TILLGÄNGLIGA MEDIER